

Anna Janiszewska, Ewa Klima, Agnieszka Rochmińska

PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE NA OBSZARACH NATURA 2000 – PRZYKŁAD GMINY ŚWIĘTAJNO

Artykuł ma na celu ukazanie rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach Natura 2000 na przykładzie gminy Świętajno. Rozbudowa i modernizacja tego typu urządzeń jest w dużej mierze uwarunkowana środowiskowo. Zgodnie z obowiązującym prawodawstwem unijnym i dostosowanym do niego krajowym należy zbadać wpływ tych działań na obszar Natura 2000. Akty prawne określają procedury dokonywania ocen wpływu na środowisko oraz ich zakres merytoryczny. Pozyskanie środków finansowych jest w dużej mierze uzależnione od prawidłowego przeprowadzenia procedur środowiskowych.

Słowa kluczowe: *raport oddziaływania na środowisko, Natura 2000, infrastruktura wodno-kanalizacyjna, Świętajno*

1. Wstęp

Jednym z czynników rozwoju lokalnego jest „zainwestowanie infrastrukturalne”, w tym duże znaczenie odgrywa wyposażenie gmin w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną. Gminy już od wielu lat starają się pozyskiwać środki „unijne” na budowę, rozbudowę lub modernizację tych sieci infrastruktury technicznej. Inwestycje tego typu mają wpływ na polepszenie warunków sanitarnych dla mieszkańców oraz na stan środowiska przyrodniczego. Uzyskanie wsparcia finansowego z UE obwarowane jest wymogami, według których powinien być określony wpływ planowanych inwestycji na stan środowiska przyrodniczego i na zdrowie mieszkańców. Specjalne procedury formalne muszą być przeprowadzone na terenach objętych ochroną Natura 2000. Postępowanie inwestycyjne na tego typu obszarach normowane jest w prawodawstwie polskim głównie w Ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. oraz w Ustawie o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r.

2. Obszar Natura 2000 w gminie Świętajno

Gmina Świętajno jest przykładem obszaru, gdzie nowe inwestycje z zakresu gospodarki wodno-ściekowej zostały zaplanowane w całości na obszarach Natura 2000. Pod względem administracyjnym położona jest ona w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie szczycieńskim. Według regionalizacji J. Kondrackiego (1988) jest to obszar należący do regionu fizyczno-geograficznego Pojezierze Mazurskie, północna część gminy znajduje się w subregionie Pojezierze Mrągowskie, część południowa w subregionie Równina Mazurska.

Powierzchnia gminy wynosi 279,78 km², a zamieszkuje ją 6 229 mieszkańców (2008 r.). W strukturze użytkowania gruntów dominują lasy i grunty leśne (65,9% w 2007 r.), użytki rolne stanowią niewiele ponad 26% całkowitej powierzchni gminy (*Regiony...*, 2008). Na terenie gminy występuje zdecydowana przewaga lasów, należących do Puszczy Piskiej (dawna nazwa to Puszcza Jańsborska) i zajmujących 177 km² powierzchni, co stanowi 63% obszaru gminy. Niska żyzność gleb tych terenów umożliwiła zachowanie dużych kompleksów leśnych i w efekcie duży stopień lesistości gminy (*Strategia...*, 2008).

Obszar gminy Świętajno, w przeważającej części (ponad 80% powierzchni), znajduje się w obrębie kompleksu Natura 2000 Puszcza Piska (PLB280008), będącego obszarem specjalnej ochrony ptaków (OSO) utworzonym w 2004 r. Poza granicami tego kompleksu znajdują się tylko fragmenty gminy na zachód od wsi Jerutki i Jerutki Kolonia oraz tereny położone na południe od drogi krajowej nr 53 Olsztyn–Ostrołęka.

Obszar Natura 2000 Puszcza Piska leży na granicy pomiędzy krainą Wielkich Jezior Mazurskich a Równiną Mazurską. Najwyżej położone obszary wznoszą się 200 m n.p.m., najniższe tereny znajdują się na wysokości 175 m n.p.m. Występują tu głównie lasy iglaste z dominującą sosną, w nasadzeniach liściastych lipa i wiąz, a na terenach podmokłych wokół zbiorników wodnych zarośla olchowe i różnego rodzaju zabagnienia. Zagospodarowanie terenu stanowią (klasy siedlisk): lasy iglaste (46%), grunty orne (14%), zbiorniki wodne (12%), lasy mieszane (10%), łąki i pastwiska (8%), lasy liściaste (5%), tereny rolnicze z dużym udziałem elementów naturalnych (2%), bagna (1%), lasy w stanie zmian (1%), złożone systemy upraw i działek (1%). Teren jest zagrożony niekontrolowaną presją turystyczno-rekreacyjną, w tym presją osadniczą, zanieczyszczeniami i eutrofizacją wód, naturalną sukcesją roślinności, możliwością gradacji kambiofagów, w wyniku klęski wiatrołomów, jaka dotknęła ten obszar w roku 2002 (www.natura2000.mos.gov.pl).

Występuje tutaj co najmniej 37 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 12 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Regularnie występują tutaj również ptaki migrujące nie wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady

79/409/EWG. W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 2% populacji krajowej bielika (PCK) i cietrzewia (PCK) oraz co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bocian czarny, orlik krzykliwy (PCK), puchacz (PCK), rybitwa rzeczna, włośchatka (PCK); w stosunkowo wysokiej liczebności występuje derkacz (www.natura2000.mos.gov.pl).

3. Uwarunkowania prawne inwestycji wodno-kanalizacyjnej na obszarach Natura 2000

Podstawowym aktem prawnym Unii Europejskiej odnoszącym się do gospodarki wodnej jest Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE z dnia 26 października 2000 r., w której określono główne cele dotyczące ochrony m. in. śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych, wód podziemnych i morskich. Do innych istotnych dokumentów UE regulujących zagadnienia gospodarki wodnej jest Dyrektywa 2006/118/WE z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (tzw. córka Ramowej Dyrektywy Wodnej). Ramowa Dyrektywa Wodna do prawodawstwa polskiego została wdrożona głównie przez ustawę – Prawo wodne z 18 lipca 2001 r.

Inne akty prawne UE istotne dla gospodarki wodnej to:

- Dyrektywa Rady 98/83/WE z dnia 3 listopada 1998 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi;
- Dyrektywa Rady 76/160/EWG z dnia 8 grudnia 1975 r. dotycząca jakości wody w kąpieliskach;
- Dyrektywa Komisji 98/15/WE z dnia 21 maja 1991 r. zmieniająca Dyrektywę Rady 91/271/EWG z dnia 27 lutego 1998 r. w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych;
- Dyrektywa Rady 86/278/EWG z dnia 12 czerwca 1986 r. w sprawie ochrony środowiska, w szczególności gleby, w przypadku wykorzystania osadów ściekowych w rolnictwie;
- Ramowa Dyrektywa Rady 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. w sprawie odpadów, znowelizowana Dyrektywą Rady 91/156/ EWG z dnia 18 marca 1991 r. oraz decyzją Komisji 96/350/WE;
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.

Cele ochrony środowiska, w tym dotyczące gospodarki wodnej, uwzględnione są także w polskim prawodawstwie w wyniku ratyfikowania przez Rzeczpospolitą Polską konwencji międzynarodowych, tj.:

- Konwencja Ramsarska o obszarach wodno-błotnych, mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego (1975), ze zmianami wprowadzonymi w Paryżu (1982) i Reginie (1987);
- Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk sporządzona w Bernie (1979);
- Konwencja o różnorodności biologicznej z Rio de Janeiro (1992);

Do procesu inwestycyjnego z zakresu gospodarki wodnej odnoszą się m.in. następujące akty prawa krajowego:

- ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (UOOS);
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska;
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane;
- ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne;
- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze;
- ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych;
- ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego;
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko.

Obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko różnych przedsięwzięć wynika z art. 2 Dyrektywy Rady nr 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (OOŚ). Państwa członkowskie muszą stosować wszystkie niezbędne środki, aby zapewnić, że przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko naturalne, m.in. z powodu ich charakteru, rozmiarów lub lokalizacji, będą podlegały wymaganiom w celu uzyskania zezwolenia na inwestycję oraz ocenie w odniesieniu do ich skutków, dokonywanej przed udzieleniem zezwolenia.

Dla przedsięwzięć wymienionych w Aneksie I dyrektywy OOŚ przeprowadzenie postępowania oceny oddziaływania na środowisko jest obligatoryjne. Są to tzw. przedsięwzięcia z grupy I. Państwa członkowskie muszą zagwarantować, że regulacje krajowe przewidują obowiązek oceny dla wszelkich przedsięwzięć wymienionych w Aneksie I. Aneks II dyrektywy OOŚ określa rodzaje przedsięwzięć, dla których postępowanie oceny oddziaływania na środowisko może być wymagane (przedsięwzięcia z grupy II).

W przypadku przedsięwzięć, które są prowadzone na obszarach Natura 2000 procedura oceny oddziaływania na środowisko została uregulowana w art. 6 ust. 3–4 dyrektywy siedliskowej¹. Prawo unijne wskazuje, że „każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane lub konieczne do zagospodarowania terenu, ale które może na nie w istotny sposób oddziaływać, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, podlega odpowiedniej ocenie jego skutków dla danego terenu z punktu widzenia założeń jego ochrony. W świetle wniosków wynikających z tej oceny, właściwe władze krajowe wyrażają zgodę na ten plan lub przedsięwzięcie dopiero po upewnieniu się, że nie wpłynie on niekorzystnie na dany teren oraz w stosownych przypadkach, po uzyskaniu opinii całego społeczeństwa”. Dyrektywa określa także jakiego rodzaju działania mają być podjęte w przypadku jeśli ocena oddziaływania przedsięwzięcia jest negatywna oraz brak jest rozwiązań alternatywnych, a przedsięwzięcie musi być zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego. Państwa Członkowskie powinny w takiej sytuacji stosować wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natura 2000 i o przyjętych środkach poinformować Komisję. Jeżeli dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i/lub jest zamieszkały przez gatunek o znaczeniu priorytetowym, jedyne względy, na które można się powołać, to względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska lub, po wyrażeniu opinii przez Komisję, innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego.

Problematyka oceny oddziaływania przedsięwzięć na obszary Natura 2000 w polskim prawodawstwie regulowana jest w przepisach art. 59–112 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz art. 33–36 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

Przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia, innego niż mogące znacząco oddziaływać na środowisko (tj. z grupy I lub II)², które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, organ wydający decyzję zezwalającą na realizację tego przedsięwzięcia jest obowiązany do rozważenia przed jej wydaniem, czy planowane przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000. Są to tzw.

¹ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.

² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (DzU, 2004, nr 257, poz. 2573 ze zm.).

przedsięwzięcia z III grupy. Przez ocenę oddziaływania przedsięwzięcia z grupy III na obszar Natura 2000 rozumie się ocenę oddziaływania na środowisko ograniczoną do badania oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000.

W odniesieniu do przedsięwzięć finansowanych ze środków Unii Europejskiej, po negocjacjach z KE, Polska umieściła w każdym z Programów Operacyjnych na lata 2007–2013 następującą klauzulę: „Projekty współfinansowane w ramach programu operacyjnego będą w pełni zgodne z postanowieniami dyrektywy OOS, siedliskowej i ptasiej. W fazie wyboru projektów zostaną zastosowane odpowiednie kryteria kwalifikacyjne celem zagwarantowania, że projekty spełniają wymagania nakreślone przez powyżej wymienione dyrektywy. Współfinansowanie projektów, które negatywnie oddziałują na potencjalne obszary Natura 2000 (tzn. te obszary, które w opinii Komisji Europejskiej powinny zostać wyznaczone do 1 maja 2004 r., ale nie zostały wyznaczone przez Polskę), nie będzie dozwolone”.

W ramach procedury przeprowadzania oceny oddziaływania na środowisko w naszym kraju istniała do niedawna (przed wprowadzeniem ustawy z dnia 3 października 2008 r. UOOS) niezgodność prawa polskiego z przepisami dyrektywy OOS. Komisja Europejska, opierając się o wypracowane stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, wskazała na konieczność przeprowadzania oceny oddziaływania na środowisko na możliwie najwcześniejszym etapie. W konsekwencji, wobec faktu, że polski proces inwestycyjny jest wieloetapowy należy, w razie potrzeby, przeprowadzać ww. ocenę na różnych jego etapach w celu zidentyfikowania wszelkich zagrożeń dla środowiska. W związku z powyższym, przez zezwolenie na inwestycję należy rozumieć zbiór niezbędnych decyzji koniecznych do uzyskania w procesie inwestycyjnym (od rozstrzygnięć dotyczących wyboru lokalizacji przedsięwzięcia, po decyzje regulujące szczegółowe kwestie techniczne, w tym środowiskowe warunki realizacji przedsięwzięcia), którego ostatnim etapem jest pozwolenie na budowę (ewentualnie inna z decyzji administracyjnych kończących proces inwestycyjny, jeżeli dla danego przedsięwzięcia przepisy prawa nie przewidują możliwości uzyskania pozwolenia na budowę)³.

Ustawa UOOS określa zasady ponownego przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko (rozd. 4). W artykule 88 tejże ustawy znajduje się zapis, że ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko w ramach postępowania w sprawie wydania decyzji, przeprowadza się także:

1) na wniosek podmiotu planującego podjęcie realizacji przedsięwzięcia, złożony do organu właściwego do wydania decyzji,

³ *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013. Wytoczne w zakresie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć współfinansowanych z krajowych lub regionalnych programów operacyjnych*, 2008, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

2) jeżeli organ właściwy do wydania decyzji stwierdzi, że we wniosku o wydanie decyzji zostały dokonane zmiany w stosunku do wymagań określonych w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w gminie Świętajno

Z informacji uzyskanych w UG Świętajno obszar gminy jest zwodociągowany w 95%. Zwodociągowane miejscowości to: Świętajno, Piasutno, Jerutki, Kolonia, Jeruty, Chochół, Jerominy, Biały Grunt, Konrady, Cis, Zielone, Spychowo, Powalczyn, Długi Borek (niektóre miejscowości zwodociągowane są częściowo). Z sieci wodociągowej korzysta 5 890 mieszkańców, długość sieci wynosi 106,9 km, a liczba przyłączy do budynków 1 099 (na 1 516 mieszkań). Wodociągi są zasilane przez ujęcia wody znajdujące się w miejscowościach: Świętajno, Spychowo i Powalczyn. Ujęcie w Olszynach (gmina Szczytno) dostarcza wody dla południowej części gminy, a miejscowość Długi Borek korzysta z ujęcia w Farynach (gmina Rozogi). Gminne zasoby warstw wodonośnych są szacowane jako dobre (*Strategia...*, 2008).

Poziom skanalizowania gminy jest dużo niższy w stosunku do zwodociągowania. Sieć kanalizacyjna ma długość 55,8 km i obejmuje swym zasięgiem miejscowości: Świętajno, Piasutno (część), Spychowo, Bystrz, Kierwik, Koczek, Połom. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej nie przekracza 55% (3 400 osób), a liczba przyłączonych budynków 521.

Ścieki z obszaru gminy są odprowadzane do:

- komunalnych oczyszczalni ścieków w Świętajnie i Spychowie,
- zakładowej oczyszczalni ścieków w Długim Borku (SARIA Polska),
- oczyszczalni przydomowych.

Na terenie gminy istnieją ponadto oczyszczalnie ścieków w miejscowościach Kolonia–Racibór oraz w ośrodku czasowym „Na Cyplu” w ok. Spychowa. Łączna przepustowość wszystkich oczyszczalni – 1 244 m³ na dobę⁴.

W wyniku oczyszczania ścieków zostaje zatrzymany osad ściekowy, który powstaje jako wynik po fermentacji i w dalszym etapie jest suszony na poletkach osadowych. Osad może być użyty do użyźnienia lasów lub stabilizacji wydm, co nazywa się wykorzystaniem przyrodniczym. Może też być wykorzystany dla celów rolniczych, ale pod warunkiem, że nie zawiera zanieczyszczeń szkodliwych dla ludzi, jak metale ciężkie i jaja pasożytów przewodu pokarmowego. Wymogi higieniczne są z reguły przeszkodą w szerokim wykorzystaniu osadu przez rolników (Ł y p, 2003).

⁴ Dane o gospodarce ściekowej pozyskane w Urzędzie Gminy Świętajno.

Na podstawie informacji zawartych w Zbiorczym zestawieniu danych o rodzajach i ilości odpadów, o sposobach gospodarowania nimi oraz o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku i unieszkodliwiania odpadów Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Świętajnie wynika, że w 2008 r. wytworzono 20,8 t osadów ściekowych. Z tej wartości 13,8 t to osady z oczyszczalni ścieków w Świętajnie i 7,0 t z oczyszczalni w Spychowie. W tymże roku odzyskowi, poza instalacjami i urządzeniami, poddano 22,5 t odpadów (w tym 11,02 t suchej masy odpadów). Osady te zostały wykorzystane dla celów rolniczych na czterech działkach położonych w obrębie geodezyjnym Piasutno. Powierzchnia łączna tych działek to 5,06 ha, z czego ponad 46% stanowią grunty klasy bonitacyjnej IIIb i 10,1% klasy IVa. Pozostała część tych gruntów posiada gleby V i VI klasy bonitacyjnej. Grunty te nie mają charakteru piaszczystych, a ich spadek nie przekracza 10%. Na gruntach tych uprawiana jest kukurydza.

Wyniki badań ustabilizowanych osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków w Świętajnie oraz w Spychowie wykazały, że wszystkie dopuszczalne normy graniczne zawartości substancji organicznych i metali zostały zachowane (badania 18.04.2005, 31.05.2006, maj 2007, marzec 2008). Badaniom (w tych samych terminach) poddane zostały także próbki gleby pochodzące z działek, na których wykorzystywano osad ściekowy. Wykazały one, że jakość gleby nie uległa pogorszeniu, biorąc pod uwagę wybrane wskaźniki tj. odczyn w wodzie i zawartość metali.

W związku z niekompletną infrastrukturą wodno-kanalizacyjną, istnieniem awaryjnych przestarzałych technologii we fragmentach istniejącej i funkcjonującej obecnie sieci oraz rozwojem funkcji turystycznej na obszarze gminy Świętajno, władze samorządowe postanowiły zmodernizować i rozbudować istniejącą infrastrukturę. Planowane inwestycje są kosztowne, dlatego postanowiono pozyskać środki „unijne”, wpisano je więc w program regionalny pt. „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w Regionie Wielkich Jezior Mazurskich – MASTERPLAN dla Wielkich Jezior”, który jest realizowany w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007–2013”. Mieści się on w szóstej osi priorytetowej, poddziałaniu „Gospodarka wodno-ściekowa” (tab. 1).

W skład projektu pt. „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w Regionie Wielkich Jezior Mazurskich – MASTERPLAN dla Wielkich Jezior Mazurskich” w gminie Świętajno wchodzi 5 przedsięwzięć (rys. 1):

- budowa wodociągu Piasutno–Łęg–Powałczyn (dł. 25 km),
- budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej Piasutno–Powałczyn (dł. 9,5 km),
- budowa kanalizacji sanitarnej Kolonia–Racibór (dł. 11,3 km),
- budowa infrastruktury technicznej dla amfiteatru Spychowo (kanalizacja sanitarna i deszczowa – 0,4 km, sieć wodociągowa – 0,3 km),
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Spychowie.

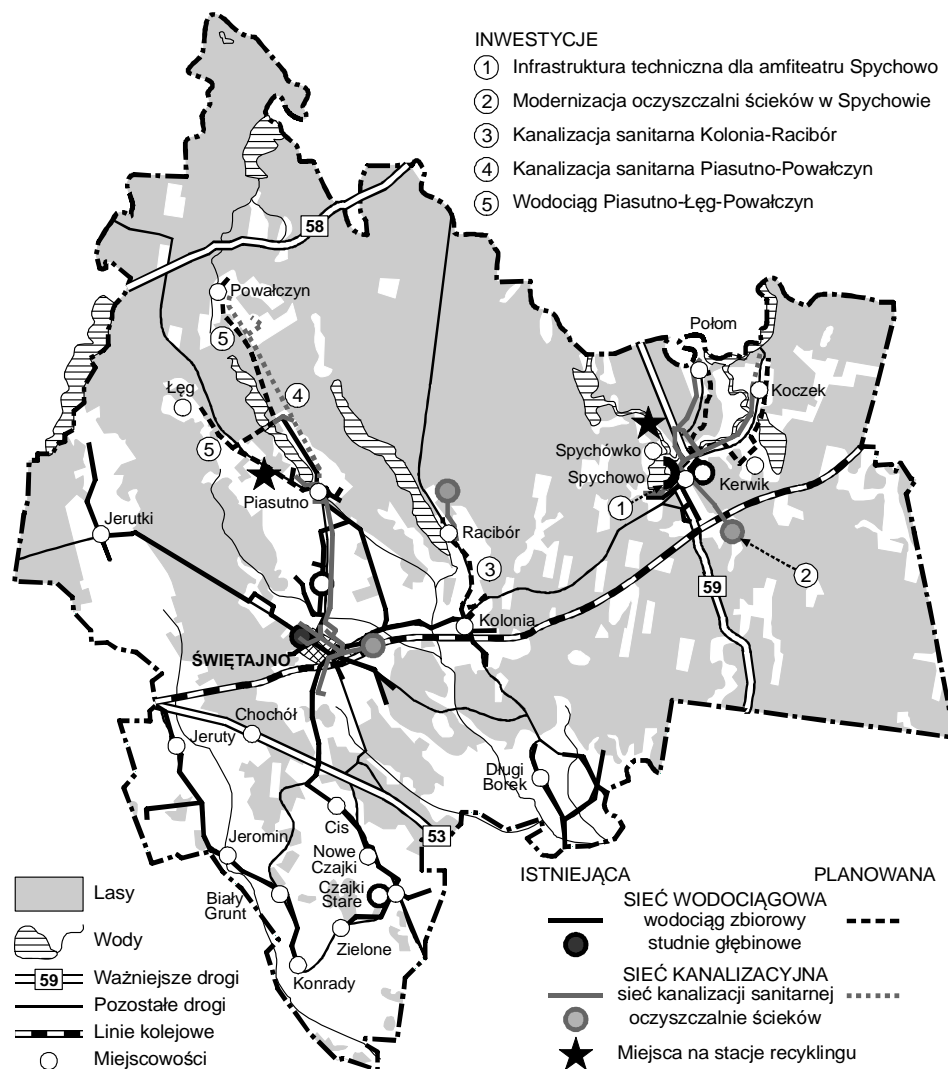
T a b e l a 1

Powiązania MASTERPLANU dla gminy Świętajno i RPO Warmia i Mazury

Oś priorytetowa:	6. Środowisko przyrodnicze
Działania:	6.1. Poprawa i zapobieganie degradacji środowiska poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury ochrony środowiska
Poddziałania:	6.1.2. Gospodarka wodno-ściekowa
Kategorie interwencji:	45. Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną 46. Oczyszczanie ścieków jako wiodąca kategoria interwencji

Źródło: oprac. własne na podstawie *Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007–2013*. Szczegółowy opis osi priorytetowej „Środowisko przyrodnicze” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007–2013, 6 marzec 2009, Olsztyn.

Obszar realizacji przedsięwzięcia należy do sieci Natura 2000 (Puszcza Piska PLB280008). Proponowane działania dotyczą budowy infrastruktury liniowej (sieć wodno-kanalizacyjna), modernizacji oczyszczalni ścieków i infrastruktury dla istniejącego już amfiteatru w Spychowie. Inwestycje zaplanowane są głównie w terenach objętych już antropopresją (w obrębie terenów zurbanizowanych i użytkowanych intensywnie przez człowieka – drogi). Szacunkowy udział inwestycji realizowanych w obszarach o mniejszym wpływie działalności człowieka (choć niezupełnie wolnych od niego) wynosi ok. 5–10%. Trzeba tu wyraźnie podkreślić, że projekt nie przebiega przez tereny objęte ścisłymi formami ochrony przyrody. Choć należy liczyć się z ingerencją w środowisko, szczególnie na etapie realizacji inwestycji, to skala (mała), rodzaj (infrastruktura podziemna) i lokalizacja (tereny zurbanizowane lub intensywnie wykorzystywane) nie będą wpływać znacząco na środowisko przyrodnicze.

Rys. 1. Istniejąca i planowana sieć wodno-kanalizacyjna w gminie Świętajno

Źródło: oprac. A.Wosiak, 2009

5. Raport oddziaływania na środowisko

W związku z planowanymi inwestycjami w gminie sporządzono „Raport o ocenie oddziaływania na środowisko” dla części projektu pt. „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w Regionie Wielkich Jezior

Mazurskich – MASTERPLAN dla Wielkich Jezior Mazurskich” dotyczącego gminy Świętajno.

Zakres przedmiotowy raportu jest szczegółowo wyznaczony przez zapisy Dyrektywy Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne oraz ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r.

Raport oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia dotyczącego rozbudowy i modernizacji infrastruktury wodno-ściekowej w gminie Świętajno został opracowany w oparciu o przepisy prawa krajowego i unijnego. Najważniejsze akty prawa wspólnotowego to:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (tzw. Dyrektywa SOOŚ);
- Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (tzw. Dyrektywa OOOŚ);
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywa Siedliskowa);
- Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywa Ptasia);
- Dyrektywa Rady Wspólnoty Europejskiej 91/271/EEC z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków miejskich.

Gmina Świętajno planując inwestycje w ramach projektu MASTERPLAN uzyskała następujące decyzje i postanowienia organów władzy administracyjnej:

- Postanowienie Wójta Gminy Świętajno z dnia 10.08.2007 r. w przedmiocie odstąpienia od obowiązku sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko dla budowy sieci wodociągowej z przyłączami na trasie Piasutno–Łęg–Powałczyn (Te. 7624-43/07) na podstawie opinii ŚR.III. 6635-0036-93/07 Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody działającego z upoważnienia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego oraz postanowienia znak: ZNS-4316-I-52/07 Państwowego Inspektora Sanitarnego;
- Decyzję Wójta Gminy Świętajno z dnia 12.10.2007 r. o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającej na budowie sieci wodociągowej z przyłączami na trasie Piasutno–Łęg–Powałczyn (Te. 7624-43/07);
- Postanowienie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27.11.2006 r. o braku konieczności sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia polegającego na budowie odcinka kanalizacji tłocznej o długości 1 935 mb i średnicy zewnętrznej 63 mm, przyłącza energetycznego

- do przepompowni oraz przepompowni ścieków z oczyszczalni ścieków w Spychowie, gmina Świętajno z dnia 27.11.2006 r. (Śr.III.6633ZP-2844/06);
- Decyzja Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 15.01.2007 r. o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie odcinka kanalizacji tłocznej o długości 1 935 mb i średnicy zewnętrznej 63 mm, przyłącza energetycznego do przepompowni oraz przepompowni ścieków z oczyszczalni ścieków w Spychowie, gmina Świętajno (Śr.I.6613-130-5/06/07);
 - Decyzja Starosty Szczycieńskiego z dnia 21.11.2008 r. zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenie na budowę sieci wodociągowej na trasie Piasutno–Powałczyn (Ab 7351-I-77/08/Św.);
 - Decyzja Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 23.04.2009 r. o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie sieci kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Kolonia, gmina Świętajno (RDOŚ-28-WOOS-6613-005/09/jc).

W przypadku przedsięwzięcia wodno-kanalizacyjnego realizowanego na terenie gminy Świętajno mamy do czynienia z sytuacją, w której raport o oddziaływaniu na środowisko powstał w oparciu o art. 88 ust. 1 ustawy UOOS. Podstawowym celem opracowania było oszacowanie potencjalnego wpływu na środowisko podejmowanych działań. Szacowanie to odbywa się dla trzech faz funkcjonowania obiektów – realizacji, użytkowania i likwidacji w okresach długo-, średnio- i krótkoterminowych. Celem jest także dokonanie oceny z uwzględnieniem oddziaływania bezpośredniego, pośredniego, wtórnego i skumulowanego.

Analiza oddziaływania na środowisko działań proponowanych w projekcie MASTERPLANU dla gminy Świętajno dowodzi zróżnicowanego wpływu inwestycji na przyrodnicze i antropogeniczne elementy otoczenia. Wpływ taki może pojawiać się zarówno na etapie budowy, użytkowania, jak i likwidacji poszczególnych budowli i mieć charakter krótko-, średnio- i długoterminowy. Warto podkreślić, że najtrudniejszą do oceny jest faza likwidacji inwestycji, ponieważ zakres czasowy użytkowania każdego elementu MASTERPLANU dla gminy Świętajno wyznaczony został na kilkadziesiąt lat i z dzisiejszej perspektywy nie można ocenić jakie trudności pojawią się w czasie likwidowania inwestycji oraz jakimi technologiami, wiedzą i umiejętnościami będzie wtedy dysponował człowiek.

W *Raporcie* w wyniku syntezy danych z macierzy relacyjnej wyprowadzono dwa zasadnicze wnioski, tj.: brak oddziaływania na powietrze, klimat i kopaliny oraz znaczące oddziaływanie na ekonomiczne podstawy bytu człowieka. Pierwszy wniosek to efekt lokalnego zasięgu inwestycji, drugi wynika z ich docelowych funkcji. Typ realizacji skutkuje także oddziaływaniem na siedliska przyrodnicze i obszary sieci Natura 2000. Omówione wyżej wnioski dotyczą każdego rodzaju wpływu na środowisko: bezpośredniego, pośredniego, wtórnego, kumulatywnego, stałego, czasowego, pozytywnego, negatywnego,

krótkoterminowego, długoterminowego i średnioterminowego. Największe pozytywne oddziaływanie wykazano dla poziomu ekonomicznych podstaw bytu i zdrowotności ludności.

W trakcie realizacji przedsięwzięcia związanego z budową sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i modernizacji oczyszczalni ścieków prowadzone będą prace budowlane, które wymagają zastosowania maszyn budowlanych i pojazdów oraz będą się wiązały ze znacznymi przemieszczeniami mas ziemi i innych materiałów. W wyniku prowadzenia prac budowlanych mogą powstawać w krótkim okresie czasu określone uciążliwości dla środowiska, jak i człowieka tj.: hałas, wibracje, emisja gazów spalinowych, powstawanie ścieków, odpadów, spływów powierzchniowych, utrudnień w ruchu komunikacyjnym, zajęcie terenu. Jednakże lokalny charakter planowanej inwestycji oraz przebieg ich w środowisku silnie przekształconym przez człowieka nie powinien w znaczący sposób negatywnie oddziaływać na środowisko naturalne. W przypadku rodzajów oddziaływań, które w większym stopniu uznano za znaczące zaproponowano środki zapobiegawcze lub łagodzące. Działania ograniczające zaproponowano dla emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, hałasu, wytwarzania odpadów, wytwarzania ścieków, zmiany stosunków wodnych, ubytku gruntów rolnych lub leśnych, przekształcania krajobrazu naturalnego i kulturowego, strat w bioróżnorodności oraz obniżenia poziomu zdrowotności i ekonomicznych podstaw bytu.

Funkcjonowanie planowanych inwestycji nie powinno wywierać negatywnych skutków środowiskowych. W przypadku użytkowania sieci kanalizacyjnej i wodociągowej nie przewiduje się negatywnego oddziaływania na zdrowie ludzi. Przedsięwzięcia są same w sobie inwestycjami mającymi na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnego oddziaływania na środowisko. Funkcjonowanie inwestycji ma niewielki wpływ na środowisko, z powodu rozwiązań technicznych, w tym przebiegu sieci w zdecydowanej większości wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Potencjalnie największe zagrożenie może być spowodowane wystąpieniem awarii w którejkolwiek z planowanych inwestycji. Do innych należałoby zaliczyć funkcjonowanie oczyszczalni ścieków, w wyniku której mogą wystąpić uciążliwości związane z odorami, które mogą pojawić się jako wynik procesów technologicznych zachodzących w oczyszczalni oraz hałasem i wibracjami generowanymi przez silniki i inne urządzenia pracujące w przepompowniach. Stopień tych uciążliwości jest uzależniony od bliskości terenów mieszkaniowych i rekreacyjnych. W przypadku oczyszczalni ścieków w Spychowiu, której modernizacja została włączona do MASTERPLANU, odory nie powinny być uciążliwe z powodu jej znacznego oddalenia od terenów mieszkaniowych i rekreacyjnych.

Z powyższego wynika, że w perspektywie długoterminowej skumulowane oddziaływanie na środowisko przyrodnicze będzie miało zdecydowanie pozytywny kierunek. Decydujące znaczenie ma tutaj ograniczenie prawdopodobieństwa wystąpienia niepożądanych zdarzeń czyli awarii. Nie do przecenienia jest szczególnie pozytywny wpływ na zdrowotność mieszkańców i ich

ekonomiczne podstawy bytu. Dostarczenie mieszkańcom uzdatnionej wody, usunięcie rur azbestowo-cementowych, kontrola zrzutu ścieków, oczyszczanie ścieków komunalnych będą miały krótko- i długoterminowy pozytywny efekt. Podniesienie jakości życia mieszkańców może spowodować zahamowanie migracji i rozwój turystyki w regionie.

6. Wnioski

Obecnie duże znaczenie w rozwoju gospodarczym gmin odgrywa wyposażenie ich w infrastrukturę techniczną, w tym wodno-kanalizacyjną. Wpływa ono nie tylko na przewagę konkurencyjną danych jednostek administracyjnych, ale również na lepsze warunki życia ich mieszkańców. Należy jednak pamiętać, że inwestycje tego typu ingerują w środowisko naturalne (na jego komponenty), w związku z powyższym cały proces inwestycyjny powinien być przeprowadzony zgodnie z obowiązującymi podstawami prawnymi (unijnymi i krajowymi), najlepiej z zastosowaniem „reguły ostrożności”.

Po wejściu Polski do UE ułatwiony i rozszerzony został dostęp do „unijnych” środków finansowych, a władze samorządowe starają się pozyskać jak najwięcej środków zewnętrznych na planowane inwestycje. Jednym z głównych warunków uzyskania wsparcia finansowego jest przestrzeganie przez wnioskodawców (przyszłych beneficjentów) procedur środowiskowych. Potraktowanie marginalnie lub lekceważąco wpływu inwestycji na środowisko przyrodnicze i/lub na zdrowie ludzkie może skutkować wydaniem negatywnej oceny dotyczącej dofinansowania. Jednocześnie należy pamiętać, że procedury środowiskowe są dość skomplikowane, a wytyczne do nich znajdują się w licznych aktach prawnych krajowych i unijnych. W dużej mierze są one ze sobą spójne, ale nadal prawodawstwo polskie nie jest w tym zakresie doskonałe, należy więc uwzględnić i weryfikować zapisy również z aktami prawnymi UE, tym bardziej, iż dysponentami finansów jest Unia.

LITERATURA

BDR (Bank Danych Regionalnych), 2009, GUS, Warszawa.

Decyzja Wójta Gminy Świątajno z dnia 12.10.2007 r. o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia, Te. 7624-43/07, Wójt Gminy Świątajno, Świątajno.

Decyzja Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 15.01.2007 r. o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie odcinka kanalizacji tłocznej o długości 1 935 mb i średnicy zewnętrznej 63 mm,

przyłłącza energetycznego do przepompowni oraz przepompowni ścieków z oczyszczalni ścieków w Sychowie, Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki, Olsztyn, Śr.I.6613-130-5/06/07.

Decyzja Starosty Szczycieńskiego z dnia 21.11.2008 r. zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenie na budowę sieci wodociągowej na trasie Piasutno–Powalczyn, Ab 7351-I-77/08/Św.

Decyzja Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 23.04.2009 r. o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie sieci kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Kolonia, Olsztyn, RDOŚ-28-WOOS-6613-005/09/jc.

Dyrektywa 2006/118/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (DzU, UE L 372/19 z 27 grudnia 2006 r.).

Dyrektywa Komisji 98/15/WE z dnia 21 maja 1991 r. zmieniająca Dyrektywę Rady 91/271/EWG z dnia 27 lutego 1998 r. w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych (DzU, WE L 135 z 30 maja 1991 r.).

Dyrektywa Rady 76/160/EWG z dnia 8 grudnia 1975 r. dotycząca jakości wody w kąpieliskach (DzU, WE L 31 z 5 lutego 1976 r.).

Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (DzU, WE L 103 z 25.4.1979 r.), tzw. Dyrektywa ptasia.

Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (DzU, L 175 z 5 lipca 2006 r.).

Dyrektywa Rady 86/278/EWG z dnia 12 czerwca 1986 r. w sprawie ochrony środowiska, w szczególności gleby, w przypadku wykorzystania osadów ściekowych w rolnictwie (DzU, L 181 z 4 lipca 1986 r.).

Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (DzU, L 206 z 22 lipca 1992 r.), tzw. Dyrektywa siedliskowa.

Dyrektywa Rady 98/83/WE z dnia 3 listopada 1998 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (DzU, WE L/330/32 z 5 grudnia 1998 r.).

Dyrektywa Rady i Wspólnoty Europejskiej 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (DzU, WE L 135/40 z 30.5.1991 r.).

Dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (DzU, WE L 197/30 z 21 lipca 2001 r.).

Informacje z Urzędu Gminy Świętajno dotyczące wariantów MASTERPLANU, maj 2009, Świętajno.

Janiszewska A., Klima E., Rochmińska A., 2009, *Raport o oddziaływaniu na środowisko. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w regionie wielkich jezior mazurskich – MASTERPLAN dla wielkich jezior mazurskich*, Świętajno.

Kondracki J., 1988, 1998, *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.

Konwencja o różnorodności biologicznej z Rio de Janeiro (DzU, 2002, nr 184, poz. 1532).

Konwencja Ramsarska o obszarach wodno-błotnych (DzU, 1978, nr 7, poz. 24).

Konwencja w Bernie o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk (DzU, 1996, nr 58, poz. 263).

Ł y p B., 2003, *Wybrane problemy infrastruktury technicznej w planowaniu przestrzennym*, Warszawa.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013. Wytyczne w zakresie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć współfinansowanych z krajowych lub regionalnych programów operacyjnych, 2008, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Postanowienie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27.11.2006 r. o braku konieczności sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia polegającego na budowie odcinka kanalizacji tłocznej o długości 1 935 mb i średnicy zewnętrznej 63 mm, przyłącza energetycznego do przepompowni oraz przepompowni ścieków z oczyszczalni ścieków w Sychowie, gmina Świętajno, Śr. III. 6633ZP-2844/06.

Postanowienie Wójta Gminy Świętajno z dnia 10 sierpnia 2007 r. w przedmiocie odstąpienia od obowiązku sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko dla budowy sieci wodociągowej z przyłączami na trasie Piasutno–Łęg–Powalczyn., Te. 7624-43/07.

Ramowa Dyrektywa Rady 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. w sprawie odpadów, znowelizowana Dyrektywą Rady 91/156/ EWG z dnia 18 marca 1991 r. oraz decyzją Komisji 96/350/WE (DzU, WE L 194).

Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (DzU, WE L 327/1 z 22 grudnia 2000 r.).

Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007–2013. Szczegółowy opis osi priorytetowej „Środowisko przyrodnicze” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007–2013, 6 marzec 2009, Olsztyn.

Regiony Polski 2008, 2008, GUS, Warszawa.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (DzU, 2004, nr 257, poz. 2573 ze zm.).

Strategia Rozwoju Gminy Świętajno 2008–2013, 2008, Urząd Gminy, Świętajno.

Ustawa Kodeks postępowania administracyjnego z dnia 14 czerwca 1960 r. (DzU, 2000, nr 98, poz. 1071 z późn. zm.).

Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r., (DzU, 2004, nr 92, poz. 880).

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r., (DzU, 2003, nr 80, poz. 717).

Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r., (DzU, 2008, nr 199, poz. 1227).

Ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (DzU, 1994, nr 89, poz. 414).

Ustawa Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994 r. (DzU, 1994, nr 27, poz. 96).

Ustawa Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 r. (DzU, 2006, nr 129, poz. 902, tekst jednolity).

Ustawa *Prawo wodne z 18 lipca 2001 r.* (DzU, 2005, nr 239, poz. 2019, tekst jednolity).

Ustawa *o drogach publicznych* z dnia 21 marca 1985 r. (DzU, 2004, nr 204, poz. 2086, tekst jednolity, ze zm.).

www.natura2000.mos.gov.pl-Natura 2000.

Zbiornicze zestawienie danych o rodzajach i ilości odpadów, o sposobach gospodarowania nimi oraz o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku i unieszkodliwiania odpadów, 2009, dane niepublikowane, Urząd Gminy Świętajno.

INFRASTRUCTURAL PROJECTS ON NATURE 2000 AREAS – EXAMPLE OF ŚWIĘTAJNO COMMUNITY

Development of the drinking water and wastewater infrastructure systems is affected by environment conditions as well as local and European Union's law, particularly on the protected (e.g. Nature 2000) areas. According to regulations each investment needs special assessment of its influence on environment. Specific acts describes precisely the merit and methodological scope of evaluation procedures which lead to creation of assessment report. Lack of such document or its invalid construction result in project collapse. The aim of the article is to present the rules of infrastructure development and improvement in the regions protected as Nature 2000 areas. The very attention is put on "environmental" documentation of such enterprises.

Dr Anna Janiszewska, Dr Ewa Klima, Dr Agnieszka Rochmińska
Katedra Gospodarki Przestrzennej i Planowania Przestrzennego UŁ